

OBSAH

POUŽITÉ GRAFICKÉ SYMBOLY	3
Slovo úvodem	10
1 Pedagogika a její pojetí	11
1.1 Pojetí a předmět pedagogiky	11
1.1.1 Systém pedagogických věd	12
1.1.2 Vztah pedagogiky k jiným vědám	13
1.2 Informační zdroje pedagogických věd	13
1.2.1 Odborné publikace	14
1.2.2 Webové stránky univerzit	14
1.2.3 Pedagogické časopisy a jiná periodika	14
1.2.4 Elektronické informační zdroje	15
1.2.5 Závěrečné práce	15
1.2.6 Výzkumné zprávy (studie, analýzy, projekty)	15
1.2.7 Pedagogické vědecké organizace	16
2 Myšlenkové směry převážně 20. století, ovlivňující pedagogické názory	18
2.1 Hnutí nové výchovy	18
2.1.1 Některé další myšlenkové proudy a jejich představitelé, ovlivňující pedagogiku ve 20. století	18
2.2 Psychologie, její směry a působení na pedagogické myšlení	19
2.2.1 Příklady myšlení v období metafyzické psychologie	20
2.2.2 Empirická psychologie	21
2.2.3 Období tzv. „psychologie bez duše“	21
2.2.4 Období tzv. „dezintegrace psychologie“	22
2.2.5 Současná psychologie	22
2.2.6 Psychologické směry a pedagogika	22
2.3 Soudobé teorie vzdělávání dle Yvese Bertranda	24
2.3.1 Spiritualistické teorie	24
2.3.2 Personalistické teorie	24
2.3.3 Kognitivně psychologické teorie	25
2.3.4 Technologické teorie	25
2.3.5 Sociokognitivní teorie	25
2.3.6 Sociální teorie	25
2.3.7 Akademické teorie	26
2.4 Rozdělení teorií podle O. Kaščáka a B. Pupaly	26
3 Základní pojmy pedagogiky	28
3.1 Výchova	28
3.2 Vzdělání	29
3.2.1 Učení	29
3.2.2 Vzdělávání	30
3.2.3 Edukace	31

4	Struktura pedagogiky	33
4.1	Základní pedagogické disciplíny	33
4.2	Aplikované pedagogické disciplíny	34
4.3	Hraniční pedagogické disciplíny	35
5	Ideály a cíle výchovy a vzdělávání v současnosti	36
5.1	Cíle výchovy, životní zdatnost a kvalita života	36
5.1.1	Cíle výchovy	36
5.1.2	Skupiny cílů a roviny osobního snažení	37
5.2	Bloomova taxonomie výukových cílů	38
5.2.1	SMART / SMARTER	40
5.2.1.1	Tabulka SMART	40
5.3	K zamyšlení s Komenským	41
6	Složky výchovy a historické pozadí v rámci jejich vymezení	43
6.1	Složky výchovy	43
6.2.1	Výchova mravní	43
6.2.2	Vývojové teorie morálky a charakteru	44
6.3	Výchova zdravotně hygienická	46
6.4	Výchova estetická	46
6.5	Ekologická výchova	46
6.6	Pracovně-technická výchova	46
7	Principy a zásady výchovy a vzdělávání v jejich vzájemné komparaci	48
7.1	Základní pedagogické principy neboli didaktické zásady	48
8	Metody výuky; metody a zásady výchovy	51
8.1	Klasifikace metod výuky podle J. Maňáka	51
8.2	Klasifikace metod výuky podle I. J. Lernerera	52
8.3	Výchovné zásady	52
8.3.1	Metody výchovy	52
8.4	Černá a bílá legenda v historii vnímání výchovy dítěte	53
9	Exogenní stránka výchovných procesů	55
9.1	Domeček potřeb	55
9.1.1	Potřeby dítěte podle E. Fromma	56
9.1.2	Potřeby dítěte podle Z. Matějčka	56
9.1.3	Potřeby dítěte podle J. Prekopové	57
9.2	Osm věků člověka podle E. Eriksona	60
9.2.1	Důvěra proti základní nedůvěře (od narození do 1,5 roku)	60
9.2.2	Autonomie proti zahanbení a pochybnosti (2–3 let)	60
9.2.3	Iniciativa proti vině (4–5 let)	60
9.2.4	Snaživost proti méněcennosti (6–12 let)	61
9.2.5	Identita proti zmatení rolí (13–18 let)	61
9.2.6	Intimita proti izolaci (19–25 let)	61
9.2.7	Generativita proti stagnaci (26–40 let)	61
9.2.8	Integrita proti zoufalství (40 a více let)	61

9.3	Vývoj „Já“ podle Allporta	62
9.3.1	Tělesné já	62
9.3.2	Identita já	62
9.3.3	Sebeuplatnění	62
9.3.4	Rozrůstání já	62
9.3.5	Racionální řešení	62
9.3.6	Sebeobraz	62
9.3.8	Poznávajcí já	63
9.4	Etapy života podle J. Alana	63
9.5	Socializace	64
9.5.1	Vlčí děti	64
9.6	Sociální učení	65
10	Endogenní stránka výchovných procesů	67
10.1	Genotyp a fenotyp, nature versus nurture	67
10.2	Dědičnost	68
10.3	Vazby mezi charakterem a temperamentem	68
10.3.1	Temperament	69
10.4	Zvláštnosti dětského prožívání	70
11	Typologie učitele a vychovatele	73
11.1	Kdo je vlastně učitel?	73
11.1.1	Typologie podle Sprangera	73
11.1.2	Typologie podle E. Vorwickela	75
11.1.3	Caselmannova eliptická typologie učitelů	75
11.1.4	Lewinova typologie učitele	77
11.1.5	Typologie podle žáků 9. tříd	78
11.2	Učitelé se sklonem ke konfliktům	78
11.3	Rozdíly „hlav“ dle Komenského	79
11.4	Učitel a jeho kompetence	80
11.4.1	Odborné kompetence	81
11.5	Osobnostní předpoklady učitele	81
12	Pedagogická diagnostika a pedagogická evaluace; předmět, funkce, metody	84
12.1	Pedagogická diagnostika	84
12.1.1	Charakteristické rysy pedagogické diagnostiky	84
12.1.2	Metody a nástroje pedagogické diagnostiky	85
12.1.3	Typy pedagogické diagnostiky	85
12.1.4	Historie a současnost	86
13	Výchova v rodině	88
13.1	Rodina: její funkce, typy, znaky	88
13.2	Základní výchovné styly v rodině	90
13.2.1	Negativně laděné výchovné postoje podle Z. Matějčka	90
13.2.2	Příliš pozitivně laděné výchovné postoje podle Z. Matějčka	91
13.2.2.1	Negativní typy rodiny dle A. Ruchmanova	92
13.3	Negativní role matek:	92
13.3.1	Co maminky potřebují?	94

13.4	Výchovné styly otců	94
13.4.1	Pozitivní typy otců	95
13.5	Syndrom CAN, syndrom PAS, domácí násilí	97
13.5.1	Syndrom týraného dítěte	97
13.5.2	Syndrom zavrženého rodiče, PAS	97
13.5.3	Domácí násilí	98
14	Náhradní rodinná výchova, její typy a možnosti v ČR. Ústavní výchova	101
14.1	Náhradní rodinná péče (NRP)	101
14.2	Formy náhradní rodinné péče	102
14.2.1	Adopce (osvojení)	102
14.2.2	Pěstounská péče	103
14.2.3	Poručenství	104
14.2.4	Opatrovnictví	105
14.3	Ústavní výchova	105
14.3.1	Zařízení ústavní výchovy	106
14.4	Příprava k náhradní rodinné péči	106
14.4.1	Přípravné vzdělávání PRIDE	106
15	Výzkumné metody pedagogiky	108
15.1	Pedagogický výzkum	108
15.1.1	Výzkum základní a výzkum aplikovaný	108
15.1.2	Výzkum kvantitativní a výzkum kvalitativní	109
15.1.3	Výzkum ex post facto a výzkum experimentální	110
15.2	Metody pedagogiky jako vědy	110
16	Pedagogika volného času, její pojetí, funkce, principy	114
16.1	Pojetí volného času	114
16.1.1	Problém polovoleného času	114
16.1.2	Činnosti času volného	115
16.2	Funkce volného času	116
16.3	Základní principy pedagogiky volného času (upraveno podle H. W. Opaschowského)	117
16.3.1	Rozvíjení autonomie a svobodné osobnosti	117
16.3.2	Volný čas jako určitá výzva a úkol	117
16.3.3	Aktivita jedince	117
16.3.4	Orientace na sociální kontakt	117
16.3.5	Spontaneita a celková uvolněnost, přirozenost a otevřenost pro nové	118
16.3.6	Umění prožívat život a svět pozitivně	118
16.4	Různé pohledy na pojetí volného času	118
16.4.1	Ekonomické hledisko	118
16.4.2	Sociologické a sociálně psychologické hledisko	118
16.4.3	Politické hledisko	118
16.4.4	Zdravotně hygienické hledisko	119
16.4.5	Pedagogicko-psychologické hledisko	119
16.5	Typy výchovy ve volném čase a zájmová činnost	119

16.6	Dělení činnosti ve volném čase	119
16.6.1	Zájmová činnost	119
16.6.2	Definice zájmové činnosti podle J. Pávkové	120
16.7	Historie volnočasových organizací	121
16.7.1	Sokol	121
16.7.2	Dělnické tělovýchovné jednoty (DTJ)	121
16.7.3	Tělovýchovná organizace Orel	121
16.7.4	Die Naturfreunde – Přátelé přírody	122
16.7.5	Die Wandervögel – Tažní ptáci	122
16.7.6	Křesťanské sdružení mladých mužů YMCA	122
16.7.7	Boy Brigades – Chlapecké brigády	122
16.7.8	Skauting a Woodcraft – překvapující novinky	123
16.7.9	Skauting v ČR	124
16.8	Průkopníci volnočasové výchovy v ČR	125
16.9	Woodcraft, tábornictví	127
16.10	Pionýři	127
16.11	Současná situace v ČR	128
17	Výchova a vzdělávání v podmínkách multikulturního světa	130
17.1	Multikulturní výchova	130
17.2	Teoretická východiska MKV	130
17.2.1	Kulturně-standardní přístup	130
17.2.2	Transkulturní přístup	131
17.3	Některé základní pojmy	132
17.3.1	Xenofobie	132
17.3.2	Rasa	133
17.3.2.1	Rasismus	134
17.4	Diskriminace	135
17.5	Etnikum	136
17.6	Pozitivní diskriminace	136
17.7	Tolerance	137
17.8	Respekt	138
18	J. A. Komenský a jeho filosofické pojetí světa	140
18.1	Jan Amos Komenský (1592–1670)	140
18.1.1	Nástin života J. A. Komenského	141
18.1.2	Lešno poprvé	143
18.1.3	Londýn a evropské putování	144
18.1.4	Lešno podruhé	144
18.1.5	Uhry	145
18.1.6	Lešno potřetí	145
18.1.7	Amsterdam	145
19	Základy filosofie výchovy	148
19.1	Co je filosofie?	148
19.1.1	Paradigma a pojetí člověka včetně ontogeneze	148
19.1.2	Pojetí člověka	149
19.1.3	Pojetí lásky	150
19.1.4	Pojetí dobra a zla	150

19.1.5	Pojetí duše	150
19.1.6	Pojetí chutě žít	150
19.1.7	Dvojí naivita	151
20	Pedagogické myšlení z hlediska významných osobností lidských dějin	153
20.1	Antická filosofie	153
20.2	Karolinská renesance	154
20.3	Renesanční pedagogika	154
19.4	Křesťanská educatio	155
20.5	Výchovný projekt Komenského	155
20.6	Moderní přeměna scholé ve školu	155
20.7	Novodobá pedagogika	156
19.7.1	Antinomie (neslučitelné protiklady)	158
21	Alternativní pedagogické koncepce a „antipedagogické“ směry	160
21.1	Alternativní škola	160
21.1.1	Klasické alternativní školy	160
21.1.1.1	Progresivní výchova	162
21.2	Hnutí za antiautoritativní výchovu	162
21.2.1	Hnutí za odškolení a svobodné školy	163
21.2.2	Hnutí za práva dítěte	163
21.3	Summerhillská škola	164
21.3.1	Sudbury	164
	Použitá literatura a zdroje	167